

KAZAKİSTAN

KAZAKİSTAN Tarım Sektörü Ülke Yatırımcı Rehberi

2022

Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	1
GENEL BİLGİLER	2
EKONOMİK GÖSTERGELER	3
LOJİSTİK	3
HUKUKİ ALTYAPI	4
DİĞER ÜLKELER İLE TERCİHLİ TİCARET ANLAŞMALARINI.....	5
BAŞLICA ULUSLARARASI ÜYELİKLER.....	5
KAZAKİSTAN PAZARINA ERİŞİM DURUMU	6
TARIM SEKTÖRÜ	7
İKLİM	10
TOPRAK ÖZELLİKLERİ.....	11
BİTKİSEL ÜRETİM	13
EKİM ALANLARI.....	13
VERİM	15
ÜRETİM MİKTARI	17
HAYVANSAL ÜRETİM.....	19
ÜRETİM (TON).....	19
HAYVAN VARLIĞI	20
ORMAN ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ	21
DIŞ TİCARET	22
DIŞ TİCARET ORTAKLARI	22
KAZAKİSTAN'IN İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ (milyon \$).....	23
TARIMSAL İHRACATINDAKİ BAŞLICA PARTNER ÜLKELER.....	23
KAZAKİSTAN'IN İTHAL ETTİĞİ İLK 10 TARIMSAL ÜRÜN (milyon \$).....	24
TARIMSAL İTHALATINDAKİ BAŞLICA PARTNER ÜLKELER.....	24
ORMAN ÜRÜNLERİ İTHALATI.....	25
ORMAN ÜRÜNLERİ İHRACATI.....	25
TÜRKİYE-KAZAKİSTAN TİCARETİ	26
TÜRKİYE'NİN KAZAKİSTAN'A İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ	26
TÜRKİYE'NİN KAZAKİSTAN'DAN İTHAL ETTİĞİ ÜRÜNLER	27
TÜRKİYE'DEN KAZAKİSTAN'A İHRAÇ POTANSİYELİ YÜKSEK ÜRÜNLER	28
YATIRIM ORTAMI	29
DOĞRUDAN YABANCI YATIRIM İSTATİSTİKLERİ.....	29
VERGİLENDİRME.....	32
SONSÖZ VE İLETİŞİM	34

KISALTMALAR

AEU	: Eurasian Economic Union	Avrasya Ekonomik Birliği
HDI	: Human Development Index	İnsani Kalkınım Endeksi
IDB	: Islamic Development Bank	İslami Kalkınma Bankası
IFC	: International Finance Corporation	Uluslararası Finans Kurumu
ILO	: International Labor Organization	Uluslararası İşgücü Örgütü
IMF	: International Monetary Fund	Uluslararası Para Fonu
Interpol	: International Criminal Police Organization	Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı
PCA	: The Permanent Court of Arbitration	Daimî Tahkim Mahkemesi (BM)
UN	: United Nations	Birleşmiş Milletler
WB / DB	: World Bank	Dünya Bankası
WTO / DTÖ	: World Trade Organization	Dünya Ticaret Örgütü

GENEL BİLGİLER

Resmi Adı	Kazakistan Cumhuriyeti
Nüfus bilgisi ve istihdam verileri	19.398.331 (2022 tahmini) İşgücü: Tarım %18,1 Sanayi %20,4 Hizmet %61,6
Dil (Resmi diller)	Kazakça (Devlet dili), Rusça (resmi, günlük iş hayatında kullanılmakta)
Yüzölçümü	2.724.900 km ² / Ekilebilir alan %26
Başkenti	Nur-Sultan
Başlıca Şehirleri	Nur Sultan, Almatı, Çimkent
Eyaletler	Akmola, Aktöbe, Almatı, Atırav, Batı Kazakistan, Doğu Kazakistan, Güney Kazakistan, Jambul, Karagandı, Kızılorda, Kostanay, Kuzey Kazakistan
Yönetim Şekli	Başkanlık Tipi Cumhuriyet
Devlet Başkanı	Kasım Jomart TOKAYEV
Siyasi ve İdari Yapısı	Yasama organı parlamento ve senatodur. Kırk yedi üyeli senatonun otuz iki üyesi altı yıllığına seçilmektedir. Geri kalan on beş üye ise Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Parlamento ise yüz yedi üyeden oluşmakta, doksan sekizi seçilmektedir. Geri kalan dokuz koltuk ise ülkedeki etnik azınlıkları temsil eden Kazakistan Halkları Asamblesine ayrılmıştır.
Coğrafi Konumu	<ul style="list-style-type: none">- Orta Asya'da Çin'in kuzeybatısında, Ural Nehri'nin batısında yer almaktadır.- Ülkenin sınır komşuları Çin (1 533 km), Kırgızistan (1 051 km), Rusya (6 846 km), Türkmenistan (379 km) ve Özbekistan (2 203 km)'dir.- Kazakistan'ın Aral Gölü'ne 1 070 km'lik ve Hazar Denizi'ne 1 894 km'lik sınırı da bulunmaktadır.

Kaynak: (Anonim a, 2022)

EKONOMİK GÖSTERGELER

GSYİH (Satın alma gücü paritesi)	590,37 milyar \$ (IMF tahmini, 2022)
Ülkenin ekonomik büyüme hızı	%2,9 (IMF tahmini, 2022)
Kişi başına düşen milli geliri	30.500 \$ (IMF tahmini, 2022)
Tüketici fiyat enflasyonu	%8,5 (IMF tahmini, 2022)
İhracat/ ithalat	İhracat: 54,8 Milyar \$/ İthalat: 47,1 Milyar \$
İşsizlik oranı	%4,9 (IMF tahmini, 2022)
İşgücünün sektörel dağılımı (%)	Tarım: 18,1, Sanayi: 20,4, Hizmetler: 61,6 (2017 tahmini)
İnsani gelişmişlik endeksi (HDI)	0,825 (HDI değeri) / 51. Sırada (192 ülke arasında) (HDI-UNDP/ Türkiye 54. Sırada)
Dünya Bankası iş yapma kolaylığı endeksi	25. sırada (190 ülke arasında) (2020 WB)
Ekonomik serbestlik endeksi	55. Sırada (165 ülke arasında) (Türkiye 114. Sırada) (2019, Fraser Institute)
Küresel rekabetçilik açısından durumu	55. Sırada (141 ülke arasında) (Türkiye 61. Sırada) (WEF, 2019)
GSYH'nin sektörel dağılımı	Tarım %4,7; Sanayi %34,1; Hizmetler %61,2
Asgari ücret/ tarımsal asgari ücret	920.000 Som-83,75 \$ / 747.300 Somu – 67,39 Euro- 68,62 \$
Doğal kaynakları	Petrol, doğal gaz, kömür, demir cevheri, manganez, krom cevheri, nikel, kobalt, bakır, molibden, kurşun, çinko, boksit, altın, uranyum yatakları
Başlıca tarımsal üretim	Buğday, arpa, patates, sebze, kavun, ayçiçeği ve hayvancılık

LOJİSTİK

Havalimanı sayısı ve ihracat ithalat gümrük kapısı sayısı	24 Havalimanı (5'i Uluslararası)
Denizle olan bağlantısı (kıyısı var/yok)	Yok
Liman bağlantısı (Liman var/yok),	Var/Aktau(Hazar Denizi)

Kaynak: (Anonim a, 2022)

HUKUKİ ALTYAPI

Tarımsal İşbirliği Anlaşmaları

Anlaşmanın Adı	İmza Tarihi/Yeri	RG Tarih/No
Kazakistan Cumhuriyeti Tarım Bakanlığı ile Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Orman Bakanlığı Arasında Tarımsal İşbirliği Mutabakat Zaptı	13.09.2018/ Ankara	İç onay sürecinde
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Bitki Koruma ve Bitki Karantinası Alanında İş Birliği Anlaşması	10.05.2022/ Ankara	İç onay sürecinde
Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü ile Kazakistan Cumhuriyeti Ekoloji, Jeoloji ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı Ormancılık ve Yaban Hayatı Komitesi Arasında Ormancılık Alanında Mutabakat Zaptı	10.05.2022/ Ankara	Yürürlükte

Kaynak: (TOB, 2022), (T.C. Resmi Gazete, 2022)

DİĞER ÜLKELER İLE TERCİHLİ TİCARET ANLAŞMALARI

Ülke Adı	İmza Tarihi	Yürürlük Tarihi
Ukrayna	17.09.1994	19.10.1998
Kırgızistan	22.06.1995	11.11.1995
Gürcistan	11.11.1997	16.07.1999
Ermenistan	02.09.1999	25.12.2001
Ortak Ekonomik Alan (Gümrük Birliği)	19.09.2003	20.05.2004
Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)	18.10.2011	20.08.2012
Avrasya Ekonomik Birliği (AEB)-Vietnam	29.05.2015	05.10.2016
Avrasya Ekonomik Birliği (AEB)-İran	17.05.2018	27.10.2019
Avrasya Ekonomik Birliği (AEB)-Sırbistan	25.10.2019	10.07.2021

Kaynak (DTÖ, 2022)

BAŞLICA ULUSLARARASI ÜYELİKLER

İkili, bölgesel, çoklu ve çok taraflı ticari ilişkiler

Dünya Ticaret Örgütü (30 Ekim 2015)

Gümrük Birliği (Rusya-Belarus-Kazakistan, Temmuz 2010)

Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) (Ermenistan, Belarus, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya) (1 Ocak 2015)

Üyesi olduğu başlıca uluslararası kuruluşlar

Birleşmiş Milletler, İslam İşbirliği Teşkilatı, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Şanghay İşbirliği Örgütü, Bağımsız Devletler Topluluğu, Avrasya Ekonomik Birliği, Ortak Güvenlik Anlaşması Örgütü, Asya'da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi, Dünya Ticaret Örgütü

Kaynak: (Anonim a, 2022)

KAZAKİSTAN PAZARINA ERİŞİM DURUMU

Kazakistan 2010 yılı temmuz ayında Rusya ve Belarus arasındaki Gümrük Birliğine ve daha sonra 01 Ocak 2015 tarihinden itibaren Avrasya Ekonomik Birliğine dâhil olmuştur. Avrasya Ekonomik Birliğinde yer almayan ülkeler ile uluslararası ticaret, Avrasya Ekonomik Birliği Gümrük Kanunu çerçevesinde uygulanmaktadır.

Avrasya Ekonomik Birliği Antlaşması, Avrasya Ekonomik Birliği Gümrük Kanunu, uluslararası anlaşmalar ve diğer bazı iç hukuk kuralları ile düzenlenmiştir. Avrasya Ekonomik Birliği Gümrük Kanunu, malların Avrasya Ekonomik Birliği'nin (Ermenistan, Belarus, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya) gümrük hattı boyunca hareketine ilişkin ilişkileri düzenleyen mevzuattır.

Kanun, 1 Ocak 2018'de yürürlüğe giren ve Gümrük Birliği Gümrük Kanunu'nun yerini alan Avrasya Ekonomi Birliği Gümrük Kanunu Sözleşmesinin bir ekidir. Söz konusu Kanun, gümrük işlemlerinde otomasyonu gerçekleştirmeyi, söz konusu işlemleri hızlandırmayı ve basitleştirmeyi amaçlamaktadır.

Bu çerçevede;

- Gümrük Birliği çerçevesinde, sınırlardaki eşya kontrollerine ilişkin fonksiyonlar K.C. Maliye Bakanlığı Devlet Gelirleri Komitesine bağlı birim olan Gümrük İdarelerinde bulunmaktadır.
- Kazakistan'da 2019 yılında elektronik gümrük beyannamesi sistemi uygulamaya konulmuştur.
- Birlik üyesi ülkeler arasında ihracat-ithalat kontrol edilmemekte, sadece gümrük formu düzenlemek yeterli olmaktadır.
- Kazakistan'da uluslararası emtia hareketlerini hızlandırmak için gümrük geçiş noktalarında "tek pencere" ve "tek durak" sistemi uygulamaya konulmuştur.
- Şu anda Kazakistan'ın Çin Halk Cumhuriyeti kara sınırında 5 tanesi elektronik sistemlerle donatılmış olmak üzere toplamda 68 kara sınır giriş/ çıkış noktası mevcuttur.
- Elektronik sistemlerle donatılmış geçiş noktalarında tarama, radyoaktif denetim gibi işlemler yapılmakta ve taşıma araçlarına elektronik mühür uygulanmaktadır. Böylece ilgili aracın güzergahı ya da hareketleri çevrimiçi olarak izlenebilmektedir.
- Fikri mülkiyet haklarının korunmasına ilişkin Kanun yürürlüğe girmiştir.
- Kazak firmaları ile ticaret işlemlerinde peşin ödeme ya da akreditifin tercih edilmesi gerekmektedir. Kazak iş insanları da genellikle peşin ödeme yöntemini kullanmayı tercih etmektedir.
- Bankalar arası para transferlerinde gerçek kişiler ve şahıs şirketleri için sınırlamalar bulunmakla birlikte, şirketler için herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. Para transferlerinde sözleşme şartı ve fatura aranmaktadır.

İthalatta KDV %12 olarak hesaplanmaktadır. İthalatta KDV matrahına, ithal edilen eşyanın gümrük kıymeti, özel tüketim vergisi, gümrük vergileri ve diğer gümrük harçları ilave edilmektedir. Kazakistan vergi kanununa göre, Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Ekonomi Bakanlığının belirlediği malların ithalatında, ithalat KDV'si mahsup yöntemine göre hesaplanmaktadır. Onaylı ürünler listesi 250'den fazla pozisyondan oluşmaktadır (Anonim a, 2022).

TARIM SEKTÖRÜ

Tarım sektörü Kazakistan'ın ekonomik, sosyal ve çevresel gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Bir zamanlar Sovyetler Birliği'nin ekmek sepeti olarak kabul edilen Kazakistan, Sovyet dönemindeki tarımsal ve çevresel yanlış yönetimin etkilerinden halen muzdariptir. Kazakistanlıların üçte birinden fazlasının geçimi, doğrudan veya dolaylı olarak ülkenin gıda, yem, yakıt ve tıbbi bitkiler için geniş mera alanlarına bağlıdır. Hayvancılık sektöründe üretim şekli ülkenin göçebe geleneğini yansıtmaktadır. Tarım arazilerinin yaklaşık yüzde 75'i hayvanların otlatılması için kullanılmaktadır (yaklaşık 180 milyon ha). Sektörde koyunculuk hâkim iken sığır, domuz, at ve deve yetiştiriciliği önemli gıda ve gelir kaynaklarıdır.

Kişi başına düşen ekilebilir arazi bakımından dünya sıralamasında ikinci sırada yer alan Kazakistan, 70'den fazla ülkeye ihracat yapan dünyanın en büyük 10 tahıl ihracatçısından birisidir. Kazakistan topraklarının yaklaşık %74'ü ekilebilir tarım razisidir. Tarım Kazakistan'da nüfusun büyük bir kısmı için geçim kaynağıdır. Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Ekonomi Bakanlığı İstatistik Komitesi'ne göre, istihdam edilen toplam 8,5 milyon kişiden 2 milyonu tarım sektöründe çalışmaktadır. Nüfusun %43'ü kırsal alanlarda yaşamaktadır. Öte yandan, Ülkede tarım, toplam GSYİH'nin %10'undan daha azını sağlamakta ve Kazakistan ekonomisinin küçük ölçekli bir sektörünü oluşturmaktadır.

Ülkenin tahıl yetiştirilen bölgelerinde, ağırlıklı olarak güçlü ve sert, gluten içeriği yüksek buğday çeşitleri yetiştirilmektedir. Söz konusu buğday dünya pazarında büyük talep gören tarımsal ürünlerden birisidir. Tahıl ekimi genel olarak on sekiz milyon hektarlık bir alanı kaplar ve bunun on iki milyon hektarı brüt verimi altı yüz bin ton olan buğdaya tahsis edilir.

Kazakistan'da pirinç, karabuğday, kolza tohumu, soya fasulyesi, yulaf, pamuk, şeker pancarı ve birçok sebze ve meyve de yetiştirilmektedir. Bununla birlikte, ithal gıda ürünlerine yönelik artan talep, Kazakistan'ı 2004 yılından bu yana net bir tarım ürünleri ithalatçısı haline getirmiştir. Ülkenin başlıca mahsullerinden buğday ihracatı önemli bir döviz kaynağıdır. Kazakistan, 70'den fazla ülkeye ihracat yapan dünyanın en büyük 10 tahıl ihracatçısı arasında yer almaktadır. Uluslararası Tahıl Konseyi, Kazakistan'da 2020-2021 için buğday ve arpa üretimlerinin sırasıyla 12,9 ve 4 milyon ton olacağını tahmin etmektedir.

Kazakistan'da geleneksel tarım dalı hayvancılıktır. Hayvancılık faaliyetleri nüfusa gıda ve hafif sanayiye ise hammadde sağlamaktadır. Kazakistan'da ortalama olarak yılda yedi yüz elli bin tona kadar et, dört buçuk milyon tondan fazla süt, yaklaşık iki buçuk milyar yumurta, otuz bin ton yün üretilmektedir. Kazakistan'ın kuzey bölgelerinde süt sığırcılığı; güney bölgelerinde sığır yetiştiriciliği, koyun yetiştiriciliği, at yetiştiriciliği ve deve yetiştiriciliği; batı ve doğu bölgelerinde sığır yetiştiriciliği ve at yetiştiriciliği yaygındır. Kümes hayvanı yetiştiriciliği neredeyse ülkenin tüm bölgelerinde mevcuttur. Çöl ve yarı çöl bölgeleri için, başlıca tarımsal üretim türleri koyun yetiştiriciliği, at yetiştiriciliği ve deve yetiştiriciliğidir. Koyun yetiştiriciliği esas olarak dört yönde gelişmektedir. Bunlar sırasıyla ince yapağı, yarı ince yapağı, et besleme ve smushkovy türleridir.

Kazakistan'ın tarımsal üretiminin toplam değeri 2019'da yaklaşık 12,7 milyar ABD doları olmuştur. Bu, büyükbaş hayvan üretimindeki yüzde 4'lük bir artış ve kuraklıktan etkilenen tahıl mahsulünde yüzde 1,7'lik bir düşüş nedeniyle 2018'e göre yaklaşık olarak yüzde 1'lik bir artış meydana gelmiştir.

Kazakistan Tarım Bakanlığı'na göre, Eylül 2019 itibarıyla, ekilen toplam alan, 15,4 milyon hektarı tahıl ürünleri, 2,9 milyon hektarı yağlı tohumlar, 3,3 milyon hektarı yem bitkileri, 452,400 hektarı sebze, kavun ve patates olmak üzere toplam 22,2 milyon hektara ve 157.700 hektar endüstriyel bitki (şeker pancarı, pamuk, tütün) ulaşmıştır.

Kazakistan'da şu anda kullanılan makinelerin yaklaşık yüzde 90'ı ekonomik ömrünü tamamlamıştır. 10 yılı aşkın süredir kullanımda olan traktörler tüm filonun %94'ünü, benzer durumdaki biçerdöverlerin ise %77'sini oluşturmaktadır. Kazakistan'da tarım ekipmanı ithalatı maliyetin %25'i oranında sübvansiyon edilmekte, aynı zamanda yüzde 10 faiz oranıyla finansal kiralama sağlanmaktadır. Son 5 yılda makine yenileme oranı %3-4,9 arasında değişmekle birlikte bu oranın yıllık %6-8'e ulaşması gerekmektedir.

2019 yılında Kazakistan'da tarım makine ve ekipmanları sektörünün büyüklüğünün yaklaşık 500 milyon ABD doları civarında olduğu tahmin ediliyor ve bunun 300 milyon ABD dolarlık kısmı ithal ediliyor. Rusya'nın %40 pazar payı ile tarım makine ve ekipmanlarında pazar lideri olduğu bilinmektedir. Almanya, Kanada, Hollanda, Beyaz Rusya, Türkiye ve Çin diğer büyük tedarikçilerdir.

Tarım makine ve ekipmanlarının yerel üretimi küçük ama Kazakistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği'ne girmesi nedeniyle büyümektedir. Son yıllarda Kazakistan, Rusya, Ukrayna ve Beyaz Rusya'dan pazar için ekipman üreten firmalarla birkaç montaj projesi başlatmıştır. Rusya ve Beyaz Rusya'da üretilen traktörler ve biçerdöverler, lastik ve tekerleklerin takılı olduğu ve "Made in Kazakistan" etiketinin yapılandırıldığı Kazakistan'a trenle taşınmaktadır. Bu "Kazakistan Malı" ayrımı, yerel üreticilerin gümrük ve vergilerden kaçınmasına ve yerel üreticilerin özel sübvansiyonlar almasına olanak tanımaktadır. İthal tarım ekipmanları, %40'a yaklaşan vergi ve harçlarla karşı karşıya kalmakta ve bu da batılı firmaların yerel olarak monte edilmiş ekipmanlarla rekabet etmesini zorlaştırmaktadır.

Kazakistan hükümeti tarafından 2020'de ithal edilen tarım ekipmanlarına uygulanan yeni bir geri dönüşüm vergisi, batı yapımı ekipman satın almakla ilgilenen çiftçilerin maliyetlerini artırmaktadır.

Hayvancılık verimliliğini artırmak ve ülkenin ihracat potansiyelini güçlendirmek için 2018'de Kazakistan, sığır ve süt sığırcılığı endüstrilerinin gelişimi için yeni programlar benimsemiştir. Program, Çin, İran, Suudi Arabistan ve Vietnam'a ihracat yapmak amacıyla kuzu ve dana eti üretimini on yıl içinde ikiye katlayacak şekilde tasarlanmıştır. Kümes Hayvanları Çiftçileri Birliği, 2017 yılında Kazakistan Tarım Bakanlığı ile ortaklaşa, 2018-2027 yılları için Kazakistan'da Kümes Hayvancılığının Geliştirilmesi için Sektörel Programı geliştirmiştir.

COVID-19 pandemisinin getirdiği ekonomik gerileme göz önüne alındığında, Kazakistan'da kısa vadede hayvancılığın gelişmesi için koşullar yaratmak için ek önlemler alınması planlanmaktadır. Üç modern et işleme tesisi ve sekiz büyük kümes hayvanı fabrikası faaliyete geçirilecek, ayrıca 25 endüstriyel ve 30 aileye ait süt çiftliği inşası

planlanmaktadır. Et işleme sekt¼r¼nde toplam 45 bin ton kapasiteli ¼retim tesisleri devreye alınacaktır.

Balık yetiştiriciliği de Kazakistan'da dinamik bir şekilde gelişmektedir. Son 7 yılda, yetiştirilen balık hacmi 9 kat artarak 800 tondan 7 bin tonun ¼zerine ¼ıkmıřtır. ¼lkede yaklaşık 180 balık ¼iftliđi bulunmaktadır.

Kaynak: (Anonim a, 2022), (Anonim b, 2022)

İKLİM

Ülkede tam anlamıyla karasal iklim hâkimdir. Bu nedenle çok soğuk kışlar ve çok sıcak yazlar yaşanmaktadır. Kuraklık süresi ve gece ile gündüz arasındaki sıcaklık farkları yüksektir. Yazın ortalama hava sıcaklığı kuzey bölgelerinde 20°C, güney bölgelerinde ise 30°C'dir. Kışın ortalama hava sıcaklığı ise kuzey bölgelerinde -20 ila -22°C, güney bölgelerinde -4 ila -8°C'dir. Nur Sultan'daki ortalama sıcaklıklar kışın -18°C, yazın 20°C'dir. Almatı'daki ortalama sıcaklıklar ise kışın -8°C, yazın 22°C olmaktadır. Yıllık metrekareye düşen yağış miktarı ortalama 250-350 mm³ 'tür.

Kazakistan'da doğal bitki örtüsü kuzeyden güneye gittikçe farklılaşmaktadır. Kuzeydeki küçük orman ve ağaçlıklarla kaplı bozkır sahası güneye inildikçe çöle dönüşmektedir. Irmak boyları ağaçlık ve çalılıktır. Kumluk alanlarda saksavul ağaçları ve çalı türünden ılımlar bulunmaktadır. Altay ve Tanrı Dağları ise çam ağaçları ile kaplıdır. Ülkenin en yüksek noktası 6 994 metre yükseklikte Tanrı Dağları'ndaki (Tien Şan) Han Tengri zirvesidir. En alçak yeri ise -132 metreyle Batı Kazakistan'daki Karakiya Çukuru'dur. Kazakistan'ın %7'sini ormanlar, %4'ünü dağlar, %26'sını ekilebilir alanlar, %23'ünü bozkır ve %40'ını çöl görünümlü topraklar oluşturmaktadır.

Kazakistan'da tarımsal üretimin artışının önündeki en büyük engel iklim değişikliği olarak değerlendirilebilir. 2021 yılı Mayıs ve Haziran aylarında yaşanan aşırı sıcaklıklar, Kazakistan'ın en önemli tarımsal ihracatı olan buğday üretimini olumsuz etkileyen bir kuraklığa neden olmuştur. Kazakistan sel, toprak kayması ve kuraklık gibi doğal tehlikeleri şiddetlendiren iklim değişikliği ile karşı karşıyadır. Ülke, 2020 ND-GAIN Kırılganlık Endeksi (University of Notre Dame, Global Adaptation Initiative)'nde 181 ülke arasında 46. sırada yer almaktadır. Glasgow'daki 26. Birleşmiş Milletler (BM) İklim Değişikliği Taraflar Konferansı'nda (COP) Kazakistan, artan sıcaklıkları frenlemeye yönelik küresel çabanın bir parçası olarak 2060 yılına kadar karbon nötrlüğüne ulaşma taahhüdünü yinelemiştir. Kazakistan'ın fosil yakıtı bağımlı ekonomisi, uluslararası ve yerel yeşil geçiş gündeminin baskısı ile karşı karşıya kalacaktır. Bu nedenle, Kazakistan'ın uyum sağlamasına, iklim şoklarını hafifletmesine ve sosyal etkinin en aza indirilmesi ve ekonomik çeşitliliğin desteklenmesi de dâhil olmak üzere düşük karbon ekonomisine

Kaynak: (Dünya Bankası, 2022)

TOPRAK ÖZELLİKLERİ

Kazakistan'ın toprak türleri oldukça çeşitlidir. İklimin çeşitliliği ve yükseltiye bağlı olarak toprak türleri de değişmektedir. Kuzeydeki bölgelerde çernozyom topraklar (%7), güneyde kestane rengi topraklar (%26) ve alkali topraklar (%35), kuzeydoğudaki steplerde ise kestane renkli topraklar bulunur. Humus miktarının %6 ile %8 arasında değiştiği çernozyom toprakları daha verimlidir. Kestane renkli topraklarda ise humus miktarı %3,5-%4,5 oranında değişmektedir. Kazakistan'ın toprakları yaklaşık %60 oranında erozyona uğramıştır. Petrol faaliyetleri, nükleer denemeler ve aşırı gübre kullanımı toprak kirliliğine neden olmuştur. Bazı bölgelerde tuzlanma ve çoraklaşma gibi sorunlar ciddi boyutlara ulaşmıştır.

Ülkede tam anlamıyla karasal iklim hakimdir. Bu nedenle çok soğuk kışlar ve çok sıcak yazlar yaşanmaktadır. Kuraklık süresi ve sıcaklık farkları büyüktür. Yazın ortalama hava sıcaklığı kuzey bölgelerinde 20°C, güney bölgelerinde ise 30°C'dir. Kışın ortalama hava sıcaklığı ise kuzey bölgelerinde -20 ila -22°C, güney bölgelerinde -4 ila -8°C'dir. Nur Sultan'daki ortalama sıcaklıklar kışın -18°C, yazın 20°C'dir. Almatı'daki ortalama sıcaklıklar ise kışın -8°C, yazın 22°C olmaktadır. Yıllık metrekareye düşen yağış miktarı ortalama 250-350 mm³ 'tür.

Kazakistan'da tabii bitki örtüsü kuzeyden güneye gittikçe farklılaşmaktadır. Kuzeydeki küçük orman ve ağaçlıklarla kaplı bozkır sahası güneye inildikçe çöle dönüşmektedir. Irmak boyları ağaçlık ve çalılıktır. Kumluk alanlarda saksavul ağaçları ve çalı türünden ılımlar bulunmaktadır. Altay ve Tanrı Dağları ise çam ağaçları ile kaplıdır. Ülkenin en yüksek noktası 6 994 metre yükseklikle Tanrı Dağları'ndaki (Tien Şan) Han Tengri zirvesidir. En alçak yeri ise -132 metreyle Batı Kazakistan'daki Karakıya Çukuru'dur. Kazakistan'ın %7'sini ormanlar, %4'ünü dağlar, %26'sını ekilebilir alanlar, %23'ünü bozkır ve %40'ını çöl görünümlü topraklar oluşturmaktadır (Timor, Bayramlı, & Kapan, 2018).

Üretim Alanlarındaki % Değişim (2015-2020)

Buğday	Arpa	Pamuk	Pirinç	Sebze-Meyve (Taze)
4,2	34	26,8	3,5	0,04

Daha sık görülen kuraklık, sel, heyelan ve azalan su miktarı, Kazakistan'ın hem mahsul hem de hayvancılıkta tarımsal verimliliğine zarar vermektedir. Kazakistan'ın küresel ortalamadan daha hızlı ve çoğu Asya ülkesinden daha hızlı ortalama ısınmayla karşı karşıya kalması ve daha sık doğal afetler ve daha yüksek yağış dalgalanması yaşanması ihtimali güçlüdür. Sonuç olarak, kırılganlık değerlendirmeleri buğday rekoltesinin zarar göreceğini ortaya koymaktadır. Ve buğday verimi 2030'a kadar biraz artabilse de, daha uzun vadede, ilkbahardaki mahsulün (esas olarak azalan toprak nemi ve daha yüksek sıcaklıklar nedeniyle) yüzde 27 ila 50 oranında düşeceği tahmin edilmektedir. Tahıl verimi kayıplarının gıda güvenliği üzerinde etkileri olabilecektir. Kazakistan'ın tarım ürünleri yetiştiriciliğinde (esas olarak pamuk ve pirinç için) suyu oldukça yoğun kullanmaktadır. Adaptasyon düzeyi, önümüzdeki yıllarda tarımsal verimdeki kaybın kilit bir belirleyicisi olacaktır.

Kaynak: (Dünya Bankası, 2022)

BİTKİSEL ÜRETİM

EKİM ALANLARI

Ürün	2018 (ha.)	2019 (ha.)	2020 (ha.)
Buğday	11.354.380	11.296.643	12.057.071
Arpa	2.516.952	2.976.843	2.728.822
Keten tohumu	1.076.891	1.245.038	1.342.518
Ayçiçeği	849.583	815.288	749.903
Aspir	279.513	262.768	315.177
Tahıllar	202.902	235.917	246.566
Yulaf	235.226	243.480	228.871
Patates	192.326	192.328	193.806
Fasulye (kuru)	424.507	210.804	181.098
Mısır	150.062	156.280	162.812
Pamuk	132.590	131.208	125.931
Soya fasulyesi	123.623	138.842	125.073
Kolza	365.408	269.093	124.154
Bezelye (kuru)	101.458	88.021	106.691
Çeltik	101.480	101.970	102.278
Mercimek	294.574	101.937	61.265
Karabuğday	95.753	67.538	55.076
Kavun, diğer (cantaloupes dahil)	42.004	45.747	51.258
Darı	43.420	50.906	50.504
Karpuz	53.555	55.782	50.299
Elma	34.680	35.171	35.713
Soğan (kuru)	28.773	32.799	34.952
Domates	30.317	30.500	30.208
Çavdar	21.529	21.153	23.904
Salatalık ve kornişon	20.120	21.048	22.078
Havuç ve şalgam	20.379	20.955	21.508
Lahana ve diğer brassicalar	19.962	21.629	21.417
Hardal	76.207	39.860	16.816
Sebzeler (taze)	13.904	14.658	14.735

Üzüm	14.402	14.587	14.545
Şekerpancarı	16.526	14.961	14.428
Nohut	24.470	18.051	10.611
Biber ve biber (yeşil)	10.217	9.595	9.776
Yağlı tohumlar	8.732	9.053	9.059
Sorgum	2.952	8.287	7.828
Patlıcan	4.213	4.812	5.121
Kayısı	3.740	4.193	4.345
Pırasa, diğer soğanlı sebzeler	3.701	3.760	3.826
Sarımsak	2.260	2.311	2.287
Armut	1.908	1.887	2.055
Erik	1.724	1.847	1.812
Meyveler	1.863	1.731	1.730
Sebzeler, baklagiller	1.515	1.488	1.501
Meyve (taze)	1.817	1.564	1.314
Fasulye (yeşil)	1.210	1.182	1.200
Ceviz (kabuklu)	996	928	906
Çilekler	798	847	871
Şeftali ve nektarin	680	972	837
Kiraz	646	690	607
Fındık (başka yerde belirtilmeyen)	400	396	399
Bezelye (yeşil)	402	389	395
Yaprak Tütün	506	349	355
Soğan (yeşil)	207	208	207
Biber ve biber (kuru)	199	200	201
Ayva	126	124	123
Badem (kabuklu)	106	102	104
Hindiba kökleri	100	100	99
Karnabahar ve brokoli	77	73	75
Meyve, narenciye	54	53	53
Kiraz (ekşi)	36	35	35
Enginar	31	32	32

Kaynak: (FAOSTAT, 2022)

VERİM

Ürün	2018 (kg/ha.)	2019 (kg/ha.)	2020 (kg/ha.)
Şekerpancarı	30.530	32.451	32.320
Hindiba kökleri	29.900	29.850	30.101
Havuç ve şalgam	27.795	28.836	29.937
Soğan (kuru)	28.274	27.934	28.425
Mısır (yeşil)	27.313	26.839	27.548
Lahana ve diğer brassicalar	27.356	26.872	26.435
Domates	25.248	25.918	26.111
Sebzeler (taze)	25.314	25.709	25.781
Karpuz	23.315	24.040	25.044
Patlıcan (patlıcan)	22.605	22.457	24.420
Salatalık ve kornişon	22.868	23.502	24.358
Pırasa, diğer soğanlı sebzeler	24.325	24.265	24.297
Biber ve biber (yeşil)	22.124	22.294	23.276
Sebzeler, baklagiller	22.785	23.090	23.043
Kavun, diğer (cantaloupes dahil)	21.280	22.759	22.736
Sarımsak	19.859	21.257	21.523
Karnabahar ve brokoli	21.026	21.343	21.173
Patates	19.795	20.341	20.674
Enginar	21.000	18.781	19.156
Soğan, arpacık (yeşil)	17.676	17.365	17.580
Meyve, narenciye	15.648	15.585	15.755
Meyveler	7.406	7.888	7.891
Çilek	7.976	8.028	7.860
Meyve (taze)	6.673	6.981	7.445
Elma	6.415	6.157	7.256
Armut	7.146	7.347	6.981
Üzüm	6.148	6.198	6.536
Mısır	5.745	5.733	5.885
Kiraz (ekşi)	5.556	5.714	5.714
Erik	4.821	5.234	5.621

Ayvalar	5.437	5.484	5.569
Çeltik	4.759	5.498	5.444
Kayısı	5.408	5.268	5.315
Şeftali ve nektarin	3.599	3.762	5.030
Bezelye (yeşil)	4.164	4.195	4.187
Yaprak Tütün	3.170	3.378	3.290
Ceviz (kabuklu)	3.101	4.110	3.109
Pamuk	2.592	2.625	2.593
Fasulye (yeşil)	2.176	2.181	2.170
Soya fasulyesi	2.066	2.032	2.084
Biber ve biber (kuru)	2.065	2.065	2.045
Tahıllar	1.330	1.587	1.595
Arpa	1.578	1.287	1.341
Çavdar	1.046	1.097	1.247
Kolza	1.079	895	1.234
Buğday	1.228	1.014	1.183
Ayçiçeği	998	1.029	1.126
Bezelye (kuru)	1.346	1.229	1.110
Yulaf	1.429	1.097	1.049
Badem (kabuklu)	972	1.029	1.000
Kiraz	794	713	1.000
Fasulye (kuru)	965	932	994
Fındık	963	982	972
Mercimek	861	740	834
Darı	927	837	789
Keten tohumu	867	809	788
Karabuğday	864	666	728
Yer fıstığı (kabuklu)	727	615	727
Aspir	766	760	719
Yağlı tohumlar	726	680	655
Mantar ve yer mantarı	600	322	638
Nohut	650	486	626

Kaynak: (FAOSTAT, 2022)

ÜRETİM MİKTARI

Ürün	2018 (ton)	2019 (ton)	2020 (ton)
Buğday	14.257.950	11.451.649	14.257.950
Patates	4.006.780	3.912.103	4.006.780
Arpa	3.659.260	3.830.069	3.659.260
Karpuz	1.259.696	1.340.993	1.259.696
Kavunlar, diğer (Cantaloupes dahil)	1.165.397	1.041.153	1.165.397
Keten	1.058.247	1.007.244	1.058.247
Soğan (kuru)	993.492	916.205	993.492
Mısır	958.106	895.978	958.106
Ayçiçeği	844.256	838.710	844.256
Domates	788.760	790.501	788.760
Havuç ve şalgam	643.874	604.258	643.874
Lahana ve diğer brassicalar	566.161	581.222	566.161
Çeltik	556.775	560.668	556.775
Salatalık ve kornişon	537.775	494.672	537.775
Şekerpancarı	466.308	485.499	466.308
Tahıllar	393.221	374.294	393.221
Sebzeler (taze)	379.877	376.845	379.877
Pirinç, çeltik (öğütülmüş pirinç eşdeğeri)	371.369	373.966	371.369
Pamuk	326.582	344.364	326.582
Soya fasulyesi	260.639	282.185	260.639
Elma	259.128	216.540	259.128
Yulaf	240.157	267.006	240.157
Biber ve biber (yeşil)	227.548	213.910	227.548
Aspir	226.739	199.789	226.739
Fasulye (kuru)	180.014	196.388	180.014
Kolza	153.168	240.793	153.168
Patlıcan	125.054	108.065	125.054
Bezelye (kuru)	118.446	108.130	118.446
Üzüm	95.061	90.405	95.061
Pırasa, diğer soğanlı sebzeler	92.962	91.238	92.962

Mercimek	51.069	75.386	51.069
Sarımsak	49.222	49.125	49.222
Karabuğday	40.094	44.998	40.094
Darı	39.852	42.617	39.852
Sebzeler, baklagiller	34.588	34.358	34.588
Çavdar	29.813	23.206	29.813
Kayısı	23.092	22.089	23.092
Armut	14.345	13.864	14.345
Meyve	13.651	13.654	13.651
Hardal	10.735	12.829	10.735
Erik ve sloes	10.185	9.667	10.185
Meyve (taze)	9.783	10.918	9.783
Çilekler	6.846	6.800	6.846
Nohut	6.641	8.774	6.641
Yağlı tohumlar	5.930	6.156	5.930
Şeftali ve nektarin	4.210	3.657	4.210
Sorgum	4.160	6.612	4.160
Soğan, arpacık (yeşil)	3.639	3.612	3.639
Hindiba kökleri	2.980	2.985	2.980
Ceviz (kabuklu)	2.817	3.814	2.817
Fasulye (yeşil)	2.604	2.578	2.604
Bezelye (yeşil)	1.654	1.632	1.654
Karnabahar ve brokoli	1.588	1.558	1.588
Yaprak Tütün	1.168	1.179	1.168
Mısır (yeşil)	854	832	854
Meyve, narenciye	835	826	835
Ayva	685	680	685
Enginar	613	601	613
Kiraz	607	492	607
Mantar ve yer mantarı	518	513	518

Kaynak: (FAOSTAT, 2022)

HAYVANSAL ÜRETİM

ÜRETİM (TON)

Ürün	2018	2019	2020
Yumurta (1000 Adet)	5.575.355	5.513.357	5.047.252
Diğer kuşların yumurtası (1000 Adet)	16.046	18.031	18.597
Tam yağlı inek sütü	5.642.283	5.819.317	6.004.364
Sığır eti	477.407	501.249	521.847
Sığır ve Manda eti	477.407	501.249	521.847
Yumurta	278.768	275.668	252.363
Tavuk eti	183.236	214.111	228.630
Kümes hayvanları eti	183.236	214.111	228.630
Koyun eti	150.763	151.932	152.922
At eti	126.520	131.969	142.924
Domuz eti	86.127	86.353	87.478
Sığırların tüketilebilir sakatatları	73.863	77.552	80.739
Sığırların derisi	61.252	64.311	66.954
Yağlı yün	39.166	39.492	40.210
Tam yağlı koyun sütü	34.686	35.293	36.289
Koyunları derisi	19.665	19.817	19.946
Keçi eti	19.790	19.429	19.546
Koyunların tüketilebilir sakatatı	18.681	18.826	18.949
Sığır yağı	16.214	17.024	17.723
Atların sakatatı	13.121	13.686	14.822
Domuz eti	8.344	8.365	8.474
Domuzların tüketilebilir sakatatı	8.344	8.365	8.474
Deve eti	6.674	6.839	7.277
Koyun yağı	6.555	6.606	6.649
Doğal bal	2.772	2.932	3.177
Keçilerin tüketilebilir sakatatı	2.624	2.576	2.592
Keçi derisi	2.624	2.576	2.592
Tam yağlı keçi sütü	1.398	1.375	1.382
Diğer kuşların yumurtaları	1.043	1.172	1.208
Develerin yenilebilir sakatatları	955	979	1.042
Keçi yağı	473	465	467
Develerin yağı	385	395	420

Kaynak: (FAO STAT, 2022)

HAYVAN VARLIğI

Ürün	2018 (Adet)	2019 (Adet)	2020 (Adet)
Tavuk	42.782.000	43.416.000	41.668.000
Koyun	16.416.177	16.912.945	17.749.598
Sığır	7.150.920	7.436.407	7.850.045
Atlar	2.646.535	2.852.256	3.139.831
Keçiler	2.282.948	2.242.725	2.307.969
Hindi	1.750.000	1.749.000	1.748.000
Domuz	798.732	813.269	816.736
Deve	207.566	216.358	227.703
Tavşan	103.000	101.000	104.000
Eşek	29.689	29.626	29.562
Bufalo	10.293	10.343	10.392

Kaynak: (FAOSTAT, 2022)

ORMAN ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ

Ürün	2018	2019	2020	Birim
Kereste, iğne yapraklı olmayan	136.422	197.300	622.300	M ³
Odun yakıtı, iğne yapraklı olmayan	192.000	201.000	270.000	M ³
Diğer kağıt ve karton	261.957	249.572	263.290	Ton
Sunta	230.500	98.400	214.600	M ³
Diğer endüstriyel yuvarlak ağaçlar, iğne yapraklı olmayan (üretim)	99.000	138.000	144.000	M ³
Diğer kağıt ve mukavva (başka yerde belirtilmemiş)	90.500	90.500	90.500	Ton
Kasa malzemeleri	66.523	45.707	59.403	Ton
Ambalaj kağıtları	57.800	60.564	59.357	Ton
Diğer endüstriyel yuvarlak ağaçlar, iğne yapraklı (üretim)	57.000	52.000	49.000	M ³
Ev ve temizlik kağıtları	41.485	48.919	48.984	Ton
Kurtarılan kağıt	37.700	37.700	37.700	Ton
Odun yakıtı, iğne yapraklı	19.000	32.000	33.000	M ³
Sunta	29.000	15.600	21.600	M ³
Kaplama levhalar	0	21.000	21.000	M ³
Kereste, hepsi iğne yapraklı olmayan	13.578	18.100	13.200	M ³
Ağırlıklı olarak ambalaj için diğer kağıtlar	5.649	3.882	5.046	Ton
Kontrplak	4.100	3.000	3.200	M ³
Odun dışındaki liflerden elde edilen hamur	2.129	2.040	2.255	Ton
Talaşlar ve parçacıklar	15.912	7.471	1.790	M ³
Odun kömürü	1.589	1.364	1.647	Ton
Baskı ve yazı kağıtları	3	1.164	1.441	Ton
Ahşap artıkları	0	1.656	966	M ³
Baskı ve yazı kağıtları, kaplanmamış - mekanik	1	1.071	771	Ton
Baskı ve yazı kağıtları, kaplamasız, ahşapsız	2	93	670	Ton

Kaynak: (FAOSTAT, 2022)

DIŞ TİCARET

Yıllar	İhracat			İthalat		
	Genel	Tarım	%	Genel	Tarım	%
2017	48,3	2,4	5	29,3	3,4	11,6
2018	61	3	4,9	32,5	3,6	11
2019	57,7	3,3	5,5	38,4	3,9	10,1
2020	46,9	3,2	6,8	38	4	10,5
2021	54,8	3,1	5,7	47,1	5,1	10,7

Kaynak: Trademap, 2022 (Milyar ABD doları)

Dünya ithalatındaki payı **%0,2**, Dünya ihracatındaki payı **%0,2**

DIŞ TİCARET ORTAKLARI

Kazakistan'ın Ürün İhraç Ettiği İlk 5 Ülke

ÇHC, İtalya, Rusya Federasyonu, Hollanda
Özbekistan,

Türkiye 6. Sırada

Kazakistan'ın Tarımsal Ürün İhraç Ettiği İlk 5 Ülke

Özbekistan, Afganistan, ÇHC, Rusya
Federasyonu, Tacikistan

Türkiye 12. Sırada

Kazakistan'ın Ürün İthal Ettiği İlk 5 Ülke

Rusya, ÇHC, Güney Kore, Almanya, ABD

Türkiye 6. Sırada

Kazakistan'ın Tarımsal Ürün İthal Ettiği İlk 5 Ülke

Rusya, Özbekistan, Belarus, Çin, Ukrayna

Türkiye 14. Sırada

Kaynak: Trademap, 2022

KAZAKİSTAN'IN İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ (milyon \$)

HS Kodu	Ürünler	2017	2018	2019	2020	2021
100199	Buğday ve mahlut	520,8	815,0	870,5	1.014,3	1.025,7
120400	Keten tohumu	108,5	140,6	179,5	208,7	292,7
110100	Buğday veya mahlut unu	469,4	446,0	362,7	489,4	135,2
120600	Ayçiçeği tohumları	89,2	93,7	156,9	83,0	88,2
100119	Durum buğdayı (tohum hariç)	104,6	133,4	122,6	116,2	84,6
100390	Arpa (ekim için tohum hariç)	136,9	291,4	297,4	175,8	78,1
151211	Ham ayçiçeği veya aspir yağı	28,1	39,1	50,0	75,7	71,7
010229	Canlı sığırlar (damızlık safkanlar hariç)	2,0	22,3	78,1	10,5	65,5
030489	Dondurulmuş balık filetosu, b.e.s.	39,6	43,5	35,9	36,1	47,6
190230	Makarna (pişirilmiş veya hazırlanmış)	4,9	7,8	17,0	28,0	47,2
Toplam		2.378,8	3.033,4	3.284,5	3.266,2	3.110,3

Kaynak: (Trademap, 2022)

TARIMSAL İHRACATINDAKİ BAŞLICA PARTNER ÜLKELER

Ülkeler	% Pay
Özbekistan	29,6
Afganistan	15
Çin	12,5
Rusya Federasyonu	11,6
Tacikistan	10,5
Kırgızistan	5,1
İran	3,9
Belçika	1,8
Türkmenistan	1,4
İtalya	1,2

KAZAKİSTAN'IN İTHAL ETTİĞİ İLK 10 TARIMSAL ÜRÜN (milyon \$)

HS Kodu	Ürünler	2017	2018	2019	2020	2021
210690	Gıda müstahzarları, b.b.	110,0	116,1	154,1	173,8	204,9
100199	Buğday ve mahlut	1,9	3,9	38,5	61,7	183,5
170199	Kamış veya pancar şekeri ve kimyasal olarak saf sakaroz	102,4	118,5	112,2	159,0	179,1
020714	Kanatlı Eti, dondurulmuş	120,4	125,9	167,1	151,3	150,8
220210	Sular ve mineralli sular	42,6	56,3	74,1	95,8	146,7
180690	Kakao içeren çikolata ve diğer müstahzarlar	100,8	114,3	125,2	109,4	133,0
190590	Ekmek, pasta, kek, bisküvi ve diğer fırıncılık ürünleri	59,2	68,9	77,9	88,5	125,8
100630	Yarı öğütülmüş veya tamamen öğütülmüş pirinç	4,4	5,7	11,6	5,1	119,4
240399	"Çiğneme tütünü, enfiye ve diğer mamul tütünler ve mamul tütün ikameleri	8,6	21,6	60,9	80,1	110,2
160100	Et, sakatat, kan veya böceklerden sosis ve benzeri ürünler;	59,5	60,9	68,9	79,0	109,6
Toplam		3.420,3	3.625,5	3.897,0	4.057,6	5.065,3

Kaynak: (Trademap, 2022)

TARIMSAL İTHALATINDAKİ BAŞLICA PARTNER ÜLKELER

Ülkeler	% Pay
Rusya Federasyonu	50,9
Özbekistan	6,4
Belarus	5,6
Çin	3,9
Ukrayna	3,8
Amerika Birleşik Devletleri	3,5
İran İslam Cumhuriyeti	1,6
Kırgızistan	1,4
Kenya	1,4
Almanya	1,3

ORMAN ÜRÜNLERİ İTHALATI

HS Kodu	Ürünler	2017	2018	2019	2020	2021
441011	Ağaçtan yonga levha	65,3	83,5	86,2	74,0	148,9
481420	Duvar kağıtları vb. kaplamalar	57,9	61,5	62,6	60,0	80,3
441820	Ahşaptan kapılar, kapı çerçevesi	58,3	46,3	51,8	58,2	76,2
441113	Orta yoğunlukta lif levha	29,5	34,4	42,7	40,1	54,7
440711	Çam ağacından kereste	23,0	23,8	24,4	21,7	45,3
Toplam		777,5	819,9	871,0	836,5	1.075,0

Kaynak: (Trademap, 2022)(Milyon ABD doları)

Orman Ürünü İthalat Partnerleri: Rusya %66,6 Çin %8,1 Türkiye %6,1

ORMAN ÜRÜNLERİ İHRACATI

HS Kodu	Ürünler	2017	2018	2019	2020	2021
480519	Birincil elyaf ondüle	1,3	0,8	1,5	0,9	7,3
481920	Oluklu olmayan kâğıttan kutu	3,4	5,2	6,1	7,4	5,3
480591	Diğer kâğıt ve kartonlar	0,3	0,1	0,3	0,3	3,4
470610	Lintir pamuğu hamuru	5,2	2,3	1,5	1,0	2,9
440321	Çam (işlem görmemiş)	0,4	5,5	6,3	1,1	2,6
Toplam		47,3	72,9	74,4	30,0	49,4

Kaynak: (Trademap, 2022)(Milyon ABD doları)

Orman Ürünü İhracat Partnerleri: Özbekistan %34,4 Kırgızistan %29,7 Rusya %19,8

TÜRKİYE-KAZAKİSTAN TİCARETİ

Yıllar	İhracat			İthalat		
	Genel	Tarım	%	Genel	Tarım	%
2017	746,2	38,6	5,17	1.463	80	5,5
2018	695,2	41	5,9	1.470	141	9,6
2019	900,1	47	5,2	1.404	95	6,8
2020	985,6	50	5	1.180	47,6	4
2021	1.288	60,5	4,7	1.595	77,6	4,8

Kaynak: (Trademap, 2022)(Milyon ABD doları)

TÜRKİYE'NİN KAZAKİSTAN'A İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ

HS Kodu	Ürünler	2017	2018	2019	2020	2021
040711	Tavuk yumurtaları kuluçkalık	0,7	1,2	1,7	5	7,7
170490	Kakao içermeyen diğer şeker mamulleri	3,6	3	4,1	4,5	5,1
210690	Diğer gıda müstahzarları	1,7	1,3	2,8	2	4,2
180620	Çikolatalar ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları; ağırlığı 2 kg \ 'dan fazla	1,7	2	5,7	6,8	4
200819	Sert kabuklu meyveler (yer fıstığı hariç) ve diğer tohumlar	0,6	0,8	1,3	0,3	3,1
060290	Canlı bitkiler (kökleri dâhil), çelikler, daldırmalar; mantar miselleri	0,2	0,03	0,15	1,6	2,6
080521	Mandarinler	0,3	0,7	0,9	1,5	2,6
210210	Aktif mayalar	2,6	2,7	2,3	2,6	2,5
081310	Kuru kayısı	1,1	0,3	0,4	0,08	2,5
190531	Tatlı bisküviler	1,4	1,3	1,3	1,9	2,3
Toplam		38,6	41	47	50	60,5

Kaynak: Trademap, 2022 (Milyon ABD doları)

TÜRKİYE'NİN KAZAKİSTAN'DAN İTHAL ETTİĞİ ÜRÜNLER

HS Kodu	Ürünler	2017	2018	2019	2020	2021
071340	Mercimekler; tohumluk olanlar dahil	33,2	37,1	42,2	22,1	25,2
100199	Buğday (durum hariç)	15	37,1	13,7	1,6	13
120600	Ayçiçeği	0,01	0,03	0,02	2,3	11,1
120400	Keten tohumu (kırılmış olsun olmasın)	4,1	0,03	0,6	5,2	8,1
071320	Nohut; tohumluk olanlar dahil	0,09	0,03	2,6	4,1	5,5
120760	Aspir (Carthamus Tinctorius)	0	0	0,06	0	3,4
110900	Buğday gluteni	0	0	0	0	2,5
071310	Bezelye; tohumluk olanlar dahil	0	0,01	0,002	0,7	2,2
100119	Makarnalık buğday	17,5	44,8	31,5	5	2
210112	Esası hülasa, esans ve konsantre veya kahve olan müstahzarları	0	0	0	0,03	1,5
051199	Diğer hayvanların ürünleri ve karada bulunan cansız hayvanlar	0	0,001	0,005	0	0,08
230230	Buğdaydan elde edilen kepek, kavuz ve diğer kalıntılar	3,3	0,02	0,01	0	0,04
Toplam		79,6	141	95	47,6	77,7

Kaynak: (Trademap, 2022) (Milyon ABD doları)

TÜRKİYE'DEN KAZAKİSTAN'A İHRAÇ POTANSİYELİ YÜKSEK ÜRÜNLER

Potansiyel Ürün	Kazakistan'ın Dünyadan İthalatı (milyon \$)	Türkiye'den İthalatı (Milyon \$)	TR'nin Dünyaya İhracatı (milyon \$)	TR'nin Dünya İhracatındaki Payı	Kazakistan'ın İthalat Partnerleri
210690 Diğer gıda müstahzarları	198,5	4,1	441,8	Singapur %12,3 ABD %11,8 Almanya %8,7 Türkiye %0,8 (28. Sırada)	Rusya %39,3 ABD %14,8 Almanya %8,4 Türkiye %1
180690 Çikolatalar ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları	132,5	1,3	416,5	Almanya %14,4 İtalya 11,1 Polonya 9,4 Türkiye %2,6 (11. Sırada)	Rusya %85,8 Almanya %8,1 Ukrayna 6,5 Türkiye %2
190590 Ekmek, pasta, kek ve diğer değirmencilik mamulleri	125,7	1,7	446,5	Almanya %11,5 Kanada %10 Fransa %8,7 Türkiye %1,7 (15. Sırada)	Rusya %77,7 Kırgızistan %14,2 Ukrayna %5 Türkiye %0,9
170490 Kakao içermeyen diğer şeker mamulleri	84,1	5,1	585,5	Almanya %13 Belçika %7,3 Çin %7,3 Türkiye %4,8 (7. Sırada)	Rusya %59,4 Ukrayna %21 Türkiye %6,7
151790 Margarin; diğer	81,2	1,5	160,4	Endonezya %24,6 Hollanda %8,9 Belçika %8,8 Türkiye %2,6 (10. Sırada)	Rusya %58,5 Ukrayna %34,4 Malezya %3,1 Türkiye %0,8
200819 Sert kabuklu meyvalar (yer fıstığı hariç)	78	3,1	906,7	Türkiye %16,2 ABD %15,9 Vietnam %10,1 Almanya %7,9	Rusya %96,2 Gürcistan %1,4 Almanya %0,7 Türkiye %0,5
040711 Tavuk yumurtaları (kuluçkalık)	21,4	7,7	162,5	ABD %19,9 Hollanda %19 Türkiye %8,7	Türkiye %34 Çekya %32,1 Rusya %20,9
060290 Canlı bitkiler çelikler, daldırmalar; mantar miselleri	15	2,6	42,1	Hollanda %53,9 Almanya %8,1 İtalya %7 Türkiye %0,4 (18. Sırada)	Hollanda %39,9 Türkiye %17,4 Almanya %10,7

YATIRIM ORTAMI

Kazakistan, bağımsızlıktan bu yana doğrudan yabancı yatırım çekmekte başarılı olmuştur. Ülke, Orta Asya'daki toplam doğrudan yabancı yatırımların %80'den fazlasını çekmiştir. Doğrudan yabancı yatırım artışı başta Kaşagan yatakları olmak üzere hidrokarbon alanlarındaki gelişmeler sayesinde olmuştur (Anonim c, 2022).

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIM İSTATİSTİKLERİ

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Ülke dışından gelen doğrudan yatırım (milyon \$)	7.194	4.380	3.000	3.500	7.500	8.500	8.500
Ülke dışından gelen doğrudan yatırımın GSYİH ya oranı (%)	4,27	2,30	1,50	1,70	3,50	3,80	3,60
Ülke dışından gelen doğrudan yatırım stoku (milyon \$)	167.117	171.498	174.498	177.998	185.498	193.998	202.498
Ülke dışına giden doğrudan yatırım (milyon \$)	-1.363	-2.677	-4.000	-3.500	-2.500	-2.000	-2.000
Ülke dışına yapılan doğrudan yatırım stoku (milyon \$)	29.012	31.690	35.690	39.190	41.690	43.690	45.690

Kaynak: (Anonim c, 2022)

Kazakistan, 2021 yılında yaklaşık 4,3 milyar dolar ile doğrudan yabancı yatırım çeken ülkeler arasında 43. sıradadır. 2021 yılında 171 milyar dolarlık toplam yabancı sermaye stoğu ile dünyada 40. sıradadır.

Yatırım Yapılabilecek Tarım Sektörleri

Kaynak: <https://invest.gov.kz/>; <https://primeminister.kz/en/news/>;
<https://www.privacyshield.gov> Erişim tarihi: 15.06.2022

Kazakistan önemli bir tarımsal potansiyele sahiptir, ancak tarım sektörü az gelişmiş ve yetersiz finanse edilmektedir. Devlete ait olan KazAgroFinance JSC, tarım sektörüne leasing ve finansman hizmetleri sağlayan pazarda lider bir kuruluştur. Kazakistan'a ithal edilen tüm tarım makinelerinin yarısından fazlası KazAgroFinance tarafından finansal olarak desteklenmektedir. KazAgroFinance, işbirliğini artırmak ve yerli ve yabancı tarım ekipmanları üreticilerine ilişkin bilgilere kolay erişim sağlamak amacıyla yerel tarım sektörü ile uluslararası ekipman tedarikçileri arasında köprü görevi gören Elektronik Tedarikçi Tabanı'nı oluşturmuştur. Veritabanı 350'den fazla tedarikçiyi ve desteklenen 10.000'den fazla projeyi içermektedir.

Tarım sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'leri ve kırsal nüfus için mikro kredi sağlayan Kazak Tarım Kredi Kurumu (Agrarian Credit Corporation-JSC) üreticilere kredi ve mali destek sağlayan bir finans kuruluşudur.

Yatırım fırsatları

- Hayvan yetiştiriciliği (besicilik ve süt hayvancılığı);
- Bitkisel üretim ve işleme teknolojileri;
- Kümes hayvancılığı
- Modern seraların oluşturulması;
- Tarım makinaları;
- Tahıl kurutma ve temizleme teknolojileri;
- Tahıl depolama ekipmanları ve depolama kalite kontrol sistemleri;
- Modern soğuk hava depoları ve soğuk nakliye;
- Su tasarrufu ve sulama teknolojileri.

Anılan alanlarda yapılacak yatırım projelerine Kazakistan hükümeti tarafından bazı kolaylıklar sağlanmaktadır;

- Ekipman ithalatında gümrük vergilerinden muafiyet.
- Onaylanmış faaliyet listesine uygun yeni yatırımlar yapıldığında kurumsal gelir vergisi (CIT), 10 yıl arazi vergisi, 8 yıl emlak vergisi muafiyeti.
- Yatırımın geri ödenmesi için Tarım Bakanlığı'nın %25'e varan yatırım sübvansiyonu.
- Bir yatırım sözleşmesi kapsamında veya kredi yöntemiyle yapılan ekipman ithalatında KDV'den muafiyet.
- Bütçeye ödenecek vergi yükünün %70 oranında azaltılması (CIT, sosyal vergi, emlak vergisi, nakliye vergisi, KDV).
- Öncelikli ürünlerin yetiştirilmesi için sübvansiyonlar (gübre, kimyasallar, tohumlar, vb.).
- Ulusal para biriminde bir faiz oranı ile yerel ve uluslararası finansman çekme imkânı.
- Kamu ve özel yatırım fonlarını çekme imkânı (KIDF, Samruk Kazyna Invest, Kazyna Capital Management vs.)

- Ekipman ithalatında g¼mr¼k vergilerinden muafiyet.
- Proje sahasına m¼hendislik altyapısının yapılması.

Arazi kiralamaya uygunluk durumu

Son d¼nem gelişmelerinden biri 2021 yılında Kazakistan'da yabancı uyruklu vatandaşlara ve t¼zel kişiliği olan yabancı kuruluşlara tarım arazilerinin satılması ve kiralanmasının yasaklanmasına ilişkin mevzuat d¼zenlemesidir. Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım-Jomart Tokayev bu kararın en kısa s¼rede uygulanması konusunda talimat vermiştir.

Kazakistan'da şirket kurulumu, ticarettte teknik engeller ve diğer detaylı bilgilere Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlamış olan "[Kazakistan Pazar Bilgileri](#)" raporundan ulaşılabilir.

Kaynak: (Anonim c, 2022)

VERGİLENDİRME

Kazakistan Cumhuriyeti vergi mevzuatına g¼re; yatırımcı faaliyetlerine uygulanan vergiler aşağıda sıralanmaktadır:

- Kurumlar vergisi %20,
- Yabancı şirket şubesinin safi gelir vergisi, "şube gelir vergisi" %15,
- Mukim olmayan kişi gelirinden ¼deme kaynağından kesilen vergi, "kaynakta kesilen vergi" %5-20,
- Katma değer vergisi (KDV) %12,
- Kişisel gelir vergisi %10,
- Sosyal vergi %11,
- M¼lk vergisi %1,5,
- G¼mr¼k harç ve resimleri.

Kazakistan Cumhuriyeti'nde faaliyet g¼steren şirketlerden alınan diğer vergi ve zorunlu ¼demeler de mevcuttur. Yukarıda kayıtlı listede ¼zel ¼demeler ve yer altı kaynak kullanıcı vergileri bulunmamaktadır. Kazakistan'daki vergi d¼nemi bir takvim yılından oluşmaktadır. Kazakistan vergi sistemi, kendi değerlendirme prensibine dayanılarak işlemektedir. Vergi makamları hesaplamaların doğru yapılmasından ve vergi ¼demelerinin zamanında yapılmasından sorumludurlar.

Kaynak: (Anonim c, 2022)

KAYNAKÇA

- Anonim a. 2022. *Kazakistan Ülke Profili*. Ticaret Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası: https://ticaret.gov.tr/data/5ee21c4a13b876e308cc15c5/Kazakistan_2022.pdf Erişim tarihi: 09.10.2022
- Anonim b. 2022. "Privacy Shield". "The International Trade Administration", ABD Ticaret Bakanlığı: <https://www.privacyshield.gov/European-Businesses> Erişim tarihi: 19.10.2022
- Anonim c. 2022. *Kazakistan Pazar Bilgileri*. Ticaret Bakanlığı Resmi İnternet Adresi: https://ticaret.gov.tr/data/5edf339413b876f348285804/Kazakistan%20Pazar%20Bilgileri_2022.pdf Erişim tarihi: 10.10.2022
- DTÖ. 2022. "Preferential Trade Arrangements". Dünya Ticaret Örgütü Resmi İnternet Sayfası: <http://ptadb.wto.org/Country.aspx?code=398> Erişim tarihi: 17.09.2022
- Dünya Bankası, 2022. *Kazakhstan-Economic Update*. Dünya Bankası Resmi İnternet Sayfası: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/566741640158785669/pdf/Kazakhstan-Economic-Update-Economic-Recovery-during-Challenging-Times.pdf> Erişim tarihi: 28.09.2022
- FAOSTAT. 2022. *Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü*. FAOSTAT veritabanı: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL> Erişim tarihi: 12.09.2022
- T.C. Resmi Gazete. (2022, 10 1). *Resmi Gazete*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/> Erişim tarihi: 09.10.2022
- Timor, A. N., Bayramlı, G., & Kapan, K. (2018, 07 01). Geçmişten Günümüze Kazakistan'da Tarım Faaliyetleri. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 233-255.
- TOB. 2022. *Anlaşma ve Protokoller*. Tarım ve Orman Bakanlığı, AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, İkili İlişkiler ve Protokol Daire Başkanlığı: <https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Menu/74/Anlasma-Ve-Protokoller> Erişim tarihi: 15.08.2022
- Trademap. 2022. "Trademap database". International Trade Center Statistics: https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c398%7c%7c%7c%7c%7c69529%7c%7c6%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1 Erişim tarihi: 15.08.2022

Bu çalışma, Ülkemiz ve Kazakistan arasında tarım ve ormancılık alanlarındaki ilişkileri ortaya koyarken, Kazakistan'da yatırım yapabilecek Türk iş insanlarına yardımcı olmak amacıyla; Tarım ve Orman Bakanlığı, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır.

Not: Kapak sayfasında yer alan QR kodu okutarak çalışmanın elektronik nüshasına ulaşılabilir. Elektronik nüsha vesilesiyle çalışma içerisinde kullanılan, Ticaret Bakanlığı ve diğer kurumlara ait kaynaklara ilgili metinler içerisinde yer verilen linkler vasıtasıyla erişim sağlanabilmektedir.

Astana Ticaret Müşavirliği İletişim Bilgileri:

Adres:

Taşenova Str. No:3 Office:314 ASTANA /
KAZAKHSTAN

Telefon Numaraları

00 7 7172 70 46 71 – 72 – 73

E-posta

astana@ticaret.gov.tr

Nur-Sultan Büyükelçiliği İletişim bilgileri;

Adres:

Taşenov No: 3, 010000 Nur-
Sultan/KAZAKİSTAN

Telefon Numaraları:

(+7 7172) 704 704

Acil Durum / Nöbetçi Telefon Numarası

+7 775 3348563

E-posta

embassy.nur-sultan@mfa.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için;

Mustafa UZ
Mühendis
İkili İlişkiler ve Protokol Daire Başkanlığı
0312 287 3360 – dâhili: 4628
mustafa.uz@tarimorman.gov.tr

Tolgahan BAHTİYAR
AB Uzmanı / Ülke Masaları Sorumlusu
İkili İlişkiler ve Protokol Daire Başkanlığı
0312 287 3360 – dâhili: 4633
tolgahan.bahtiyar@tarimorman.gov.tr